

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Карнаухової Антоніни Валеріївни на тему
«Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до
дорослих засобами української казки», подане на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.08 – дошкільна педагогіка**

Однією з одвічних проблем, що набула особливої актуальності і сьогодні є проблема взаємовідносин між поколіннями. Стосунки між дітьми та батьками завжди були і залишаються в центрі уваги психологів та педагогів. Шукаючи відповіді на численні питання, породжені даної проблемою, ми часто звертаємося до минулого: «Якими були ці взаємовідносини в давнину?», «Як досягалася традиційна повага молодших до старших, дітей до батьків?», «Які чинники впливали на те, що шанобливе ставлення до батьків стало одним з визначальних рис українського національного характеру?», «Яка роль в цьому народної педагогіки?». Відтак, одним з пріоритетних завдань сучасної науки є, зокрема, і пошук відповідей на ці актуальні запитання. Актуальність даного дисертаційного дослідження: «Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки» власне зумовлена даними міркуваннями. Воно розкриває один з важливих компонентів комплексу виховних чинників, спрямованих на вирішення вищевказаної виховної проблеми. Тим паче, що дослідження стосується роботи з дітьми дошкільного віку, який є безумовно чи не найважливішим етапом становлення особистості. Адже саме в цьому віці закладаються першооснови ціннісної картини світу, самосвідомості зростаючої особистості та відбувається самоідентифікація на гуманістичних засадах, формується основа, на якій розвивається життєва концепція людини, що її супроводжує усе подальше життя. Актуальним дане дослідження вбачається ще й тому, що автор у ньому звертається до народних традицій, педагогічних принципів, які століттями проходили апробацію в системі навчання та виховання не одного покоління українців.

Перед сучасною системою дошкільної освіти стоїть одвічне завдання: з одного боку йдеться про необхідність її модернізації, врахування сучасних світових освітніх тенденцій, умов, породжених сучасним розвитком науки і техніки, появою і широким впровадженням новітніх інформаційних технологій, а з іншого – не можна втратити надбання педагогіки минулого, особливо української народної педагогіки, яка завжди була запорукою збереження української нації, з її традиціями, її унікальним національним характером, що складав основу особливого та неповторного коду українства.

З огляду на вищезазначене, тема дисертаційного дослідження Карнаухової Антоніни Валеріївни є своєчасною та актуальною. Дисертантом аргументовано та чітко визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження склали наукові праці зарубіжних та вітчизняних авторів (педагогів, психологів, філософів, культурологів), щодо дослідження піднятої проблеми. Їх різнобічний глибокий аналіз дав можливість констатувати наявність великої кількості досліджень, що стосуються різних питань виховання дітей дошкільного віку, особливостей використання елементів фольклору тощо. Водночас з'ясувалося, що проблема використання виховних засобів української казки з метою формування шанобливого ставлення дітей дошкільного віку до батьків залишилася досі не дослідженою.

У першому розділі - «Теоретичні засади формування шанобливого ставлення до дорослих у дитячому соціогенезі» - проаналізовано стан дослідженості проблеми формування шанобливого ставлення до дорослих у дітей 5-річного віку; визначено психолого-педагогічні особливості формування у дошкільників шанобливого ставлення до дорослих, розкрито виховний потенціал української казки. Значну увагу приділено аналізу суті (у філософському та педагогічному контекстах) поняття «шанобливе ставлення», яке, згідно висновку автора, є однією з найважливіших ціннісних категорій морального виховання (С. 21). Уточнення сутності поняття «шанобливе ставлення» дало дисертантці сформулювати його визначення, як

вияв поваги, який ґрунтується на індивідуальних моральних чеснотах чи якостях особистості (С. 22).

Дисертанткою проаналізовано психолого-педагогічні особливості морального виховання дітей 5-го року життя, зокрема в сенсі формування шанобливого ставлення до дорослих. Відтак, Антоніна Валеріївна дійшла висновку, що формування шанобливого ставлення дошкільників до дорослих має відбуватися в кількох взаємопов'язаних напрямках: накопичення елементарного гностичного морального досвіду, утвердження практичного досвіду моральної поведінки у спілкуванні з дорослими та формування моральних мотивів поведінки (С. 57-58).

Чи не найважливішим, в сенсі теоретичного доведення наукової гіпотези дисертаційного дослідження, є аналіз виховного потенціалу української казки, зокрема, стосовно дітей 5-го року. Дисертанткою доведено, що саме українські казки, в яких відображені принципи народної моралі, уявлення про добро і зло, правду, щастя, повагу, шану тощо, є найбільш значущими для розв'язання досліджуваної проблеми.

У другому розділі – «Експериментальні основи дослідження формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки в освітньому процесі ДНЗ» - визначено критерії, рівні та показники сформованості шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих, обґрунтовано педагогічні умови моделювання педагогічного процесу на основі виховної дії української казки з метою формування шанобливого ставлення дошкільників до дорослих. Дисертанткою проаналізовано хід та результати констатувального етапу педагогічного експерименту. Розглядаючи педагогічні умови як цілеспрямовано організоване вихователем розвивальне середовище, систему форм і методів роботи, комплекс педагогічних взаємодій між учасниками освітнього процесу в ДНЗ, Антоніна Валеріївна визначила педагогічні умови власне формування шанобливого ставлення дітей 5-го року життя. Зокрема, це створення розвиваючого середовища в ДНЗ з метою забезпечення

позитивного емоційного фону сприймання вихованцями морального змісту казок; систематичне збагачення знань дітей змістом казок морального спрямування; залучення дітей до практично зорієнтованої діяльності в контексті творчої інтерпретації казкових сюжетів (С. 111).

Визначення структурних компонентів шанобливого ставлення (як моральної категорії), аналіз педагогічних умов його формування у дітей 5-го року життя та виокремлення етапів реалізації означеного виховного завдання, дало змогу дисертантці розробити чітко структуровану схему формування шанобливого ставлення дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки (Рис. 2, с. 112)

У третьому розділі – «Методика та результати формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки» - висвітлено суть та основні компоненти експериментальної авторської методики з формування обґрунтовується розроблена модель формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки, яка була реалізована в ході формувального етапу педагогічного експерименту. Особливістю експериментальної методики стало те, що її реалізація відбувалася в трьох напрямках роботи (з дітьми, батьками, педагогами), а також в ході трьох етапів (інформаційного, репродуктивно-діяльного й творчого) (С. 123-152).

Достовірність отриманих результатів на етапі контрольного експерименту підтверджується двома контрольними зрізами в експериментальній групі та застосованою методикою порівняльного дослідження кожного компонента (когнітивного, мотиваційного, рефлексивного) в експериментальній та контрольній групі. Це дало можливість проаналізувати результати контрольного експерименту загалом. Дані свідчать про значну статистичну відмінність результатів експериментальної та контрольної груп, що підтверджує ефективність експериментальної роботи.

У «Загальних висновках» відображені основні положення дисертаційного дослідження, представлена узагальнена модель формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки та показана статистична характеристика результатів впровадження і реалізації розробленої методики.

В дисертаційному дослідженні використано 232 джерела. Високо оцінюючи якість дисертаційного дослідження, його самостійність та оригінальність, дозволимо собі висловити деякі зауваги та пропозиції:

1. Так, формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки, доцільніше було б розглядати в більш загальному контексті, ніж як подано в роботі. Думається робота тільки виграла б, якщо б дія української казки аналізувалася б в загальному контексті української народної педагогіки (вплив традицій, музично-пісенного фольклору, родинного виховання...).

2. У сенсі розкриття концептуального положення про виховний вплив української казки, доцільно було її порівняти з аналогічними жанрами інших народів, що було б вагомим аргументом на користь застосування саме української казки у виховному процесі ДНЗ.

3. Присутнє дещо звужене трактування самого поняття «дорослий», яке зводиться лише до батьків, близьких родичів та вихователів. Звичайно, що дитина дошкільного віку саме з ними безпосередньо спілкується (зі всіма іншими за посередництва та в присутності батьків), однак, думається, шанобливе ставлення слід формувати й до дорослих, які не є їй близькими.

Отже, аналіз дисертаційного дослідження на тему: «Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки», дає підстави для загального висновку про те, що за актуальністю, змістом, обсягом та якістю оформлення, новизною, теоретичним та практичним значенням основних результатів є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає вимогам пунктів 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання

старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, вимогам, які пред'являються до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а його автор Карнаухова Антоніна Валеріївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

Офіційний опонент:

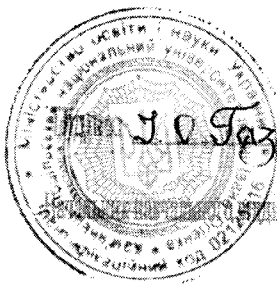
Кандидат педагогічних наук, доцент

Кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти

Кам'янець-Подільського національного університету

імені Івана Огієнка

 І. О. Газіна

 засвідчую

 підпис І.О.